

08.09.2022

Gode jordvern historier fra Rogaland

Jordvern

2

Dag Raustein er forsk lærer i Jordvernforeninga i Rogaland. Eit regjeringsbrev frå i vår har gjeve jordvernerne vind i segla.

JORDBRUKSAREAL: Tusensvis av dekar med jordbruksjord i Rogaland er planlagt nedbygd. Regjeringa ber kommunane revurdere planane.

Kristine M. Stensland
Jurnalist
kristine.stensland@stavispost.no

Kristian Jacobsen
Fotograf
kristian.jacobsen@stavispost.no

– Me har omdisponert over 40.000 dekar jordbruksjord i Rogaland i løpet av dei 30 åra eg har jobba med jordvern, seier Anfinn Rosnes, assisterende landbruksdirektør hos Statsforvalteren i Rogaland.

40.000 dekar svarer til rundt 6000 fotballbanar.

Omdisponering inneber at dei som bestemmer, fastset at jordbruksarealet kan bli brukt til noko anna.

Men alle jorda som er blitt omdisponert i løpet av karrieren til Rosnes, er ikkje nødvendigvis bygd ned. Og det er eit vesentleg poeng i denne saka. For kommunane fekk i vår ein ny marsjedre frå regjeringa, som ønskjer eit strengare jordvern.

Regjeringa ber nemleg kommunane «vurdere om arealer som tidlegare har vort avsett til farmal, som innhøver omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til LNF-formål» når dei reviderer kommuneplanane sine. LNFF inneber jordbruk.

Dette går fram av eit brev aom landbruks- og matminister Sandra Borch og kommunal- og distriktsminister Bjarne Arnlid Gram sendte til kommunane i vår.

– Det er ganske krevjande å ta ut område av kommuneplanane. Men så lenge det ikkje er regulert, er det ikkje hutildske hinder for det, seier Rosnes.

Jordvernverving, igjen
Jordbruksareala, som dekkjer 3,5 prosent av landet, er ein av pilarene i norsk matberedskap.

– Me er i ei tid der fleire bryr seg om jordvern fordi fleire ser kva innverknad krig og klimaendringar har på dei globale mat-systemet, seier Rosnes.

Han meiner no ein større respekt for matjorda når han snakkar med representantar for kommunar og næringsliv.

Men likevel var Rogaland i føt det fylket i Norge som omdisponerte mest dyrka jord, med totalt 609 dekar, eller nesten 100 fotballbanar. Det er ikkje fyrste gong Rogaland har jumbo-plasert.

Stavanger kommune stod for 141 av desse dekarane, og hamsa på ein nasjonal fjerdeplass blant kommunane. På lista over dei 20 kommunane som omdisponerte mest, finn ein også Klepp (84

dekar), Time (61 dekar), Eggersund og Sandnes (begge 48 dekar).

Eksempel på Bryne

Eit eksempel på ein lokalpolitisk snuoperasjon såg ein nylig i Time kommune. 200 dekar jordbruksjord nær Bryne sentrum var i kommuneplanen sett av til handel og industri. I staden for å velde eit planprogram for vidare regulering til næring, gikk fleirtalet i eit splitta kommunestyre inn for at området skal bli ført tilbake til landbruksområde ved neste revidering av kommuneplanen.

«Skal me settis strek over planer me har gjort i over 20 år? Tar me ut dette område, har me ikkje lenger noko større næringsareal igjen på Bryne, sa Høgrepolitikar Ole Jørgen Alstadstøer under debatten i kommunestyret.

Dette illustrerer ei problemstilling fleire kommunar kan bli stilt overfor om dei skal føre tilbake område til jordbruk: Skal ein risikere å gjere seg mindre attraktive for næringslivet? I kva tilfelle skal jordvernet trumfa den langskiktige planlegginga ein har gjort i tidlegare kommuneplanar?

Rosnes er ikkje i tvil om at langskiktige planlegging er eit viktig prinsipp. Men han trur likevel at det i mange tilfelle vil vera reon for å tenka nytt. I nokon planar har ein kanskje vore realistisk optimistisk med tanke på kva slags næringsliv kommunen skal kunne lokke til seg, og har ein kanskje allerede plass til det ein ønskjer seg, om ein tenker nytt på områda ein allerede har tilgengelig?

– Det finst mange gode døme på at eit løft jordvern gjev kreativitet i sentrumsområde, og det finst store potensial i heile byksten, seier han, og viser til Aker sine byggeplanar i Jättelågen som døme.

Kva kan først tilbake?

Talet 23.000 dekar jamleg opp i debattar om jordvern i regionen vår. Dette er frå ei oversikt over kor mykje jordbruksareal i regionen som er sett av til utbygging i gjeldande planar. Fylkeskommunen laga oversiktla i 2018, så talet kan ha endra seg noko, men er i det vesentlege framleis relevant.

Alle desse 23.000 dekarar har ikkje same status. Skiltet mellom dei er viktig å ha med seg når ein skal sjå på kor stort det lokale-nykretiske handlingsrommet er for å ta ut jordbruksareal faktisk er.

• Clrka 10.500 dekar var i 2018 allerede regulert. Ein reguleringsplan er bëndande for framtidig arealbruk innanfor eit avgrensa område.

• Clrka 9000 dekar var avsett i kommuneplanar. Det betyr at kommunane blir direkte oppfordra av regjeringa til å sjå ein gong til på bruken av desse areala ved neste revidering.

• 4500 dekar var verken i kommuneplanar eller reguleringsplanar. Men desse er det som

Rogaland er jordvernjumbo. Ministeren ønsker snuoperasjonar

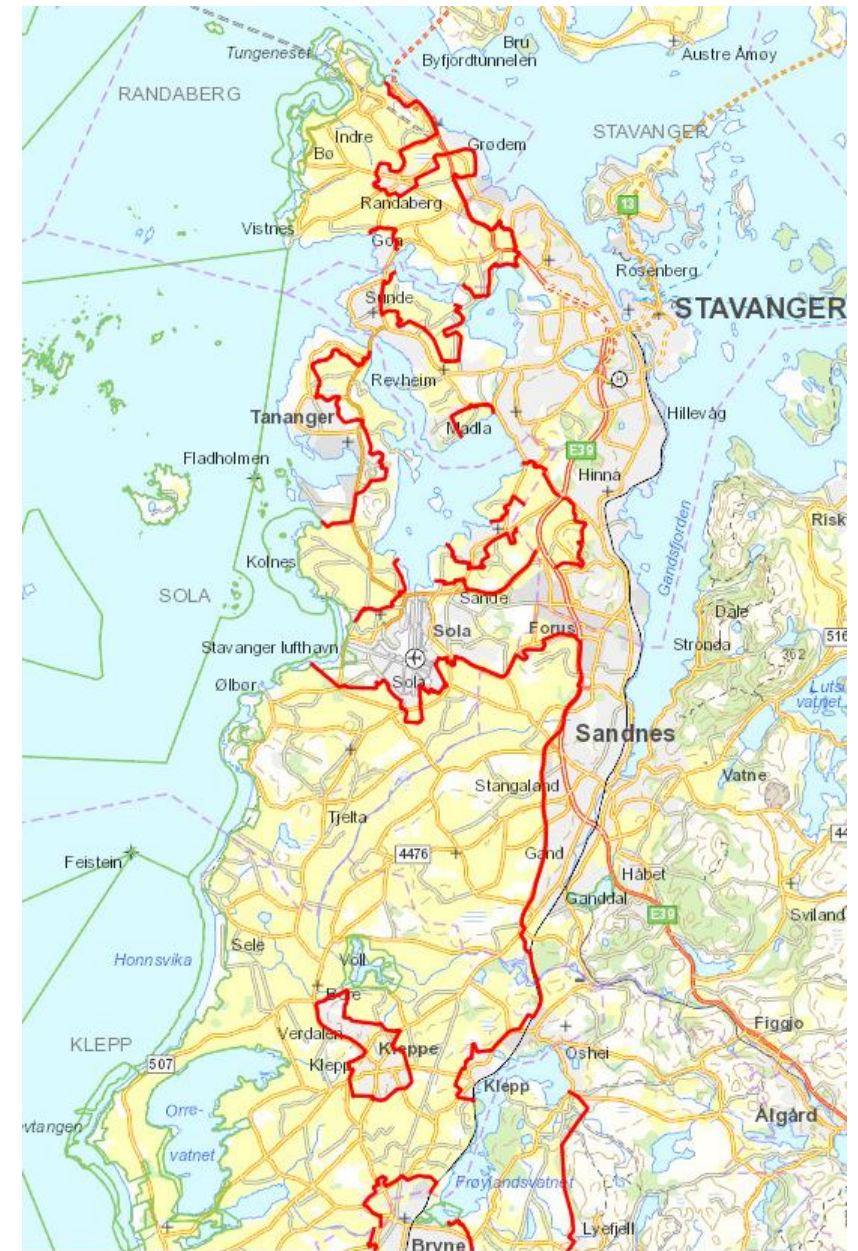
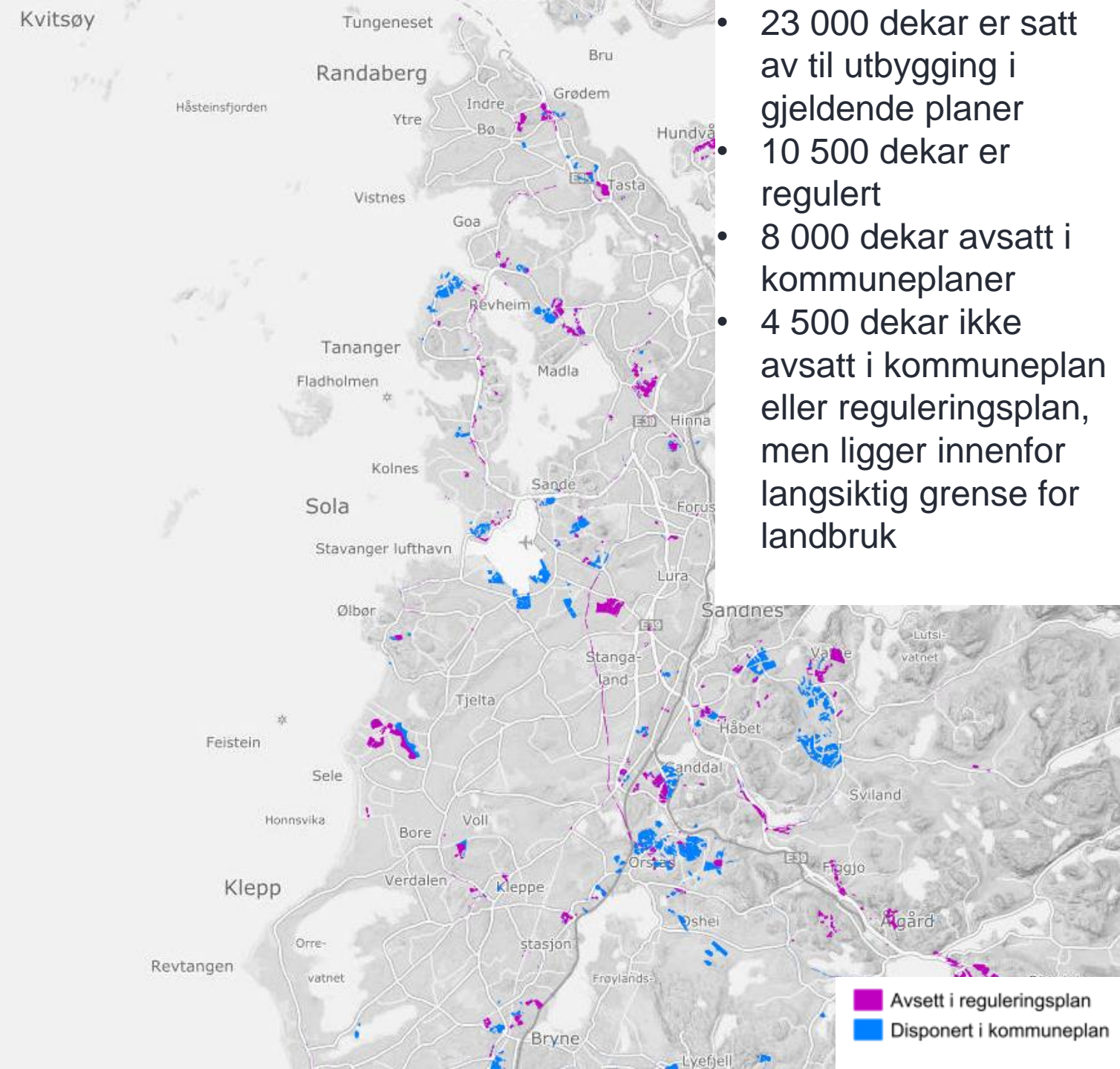

Rundt 40 demonstrantar metta ordførar Andreas Vollund før dei avgjerande møtet i kommunestyret.

DEIR SVEEN

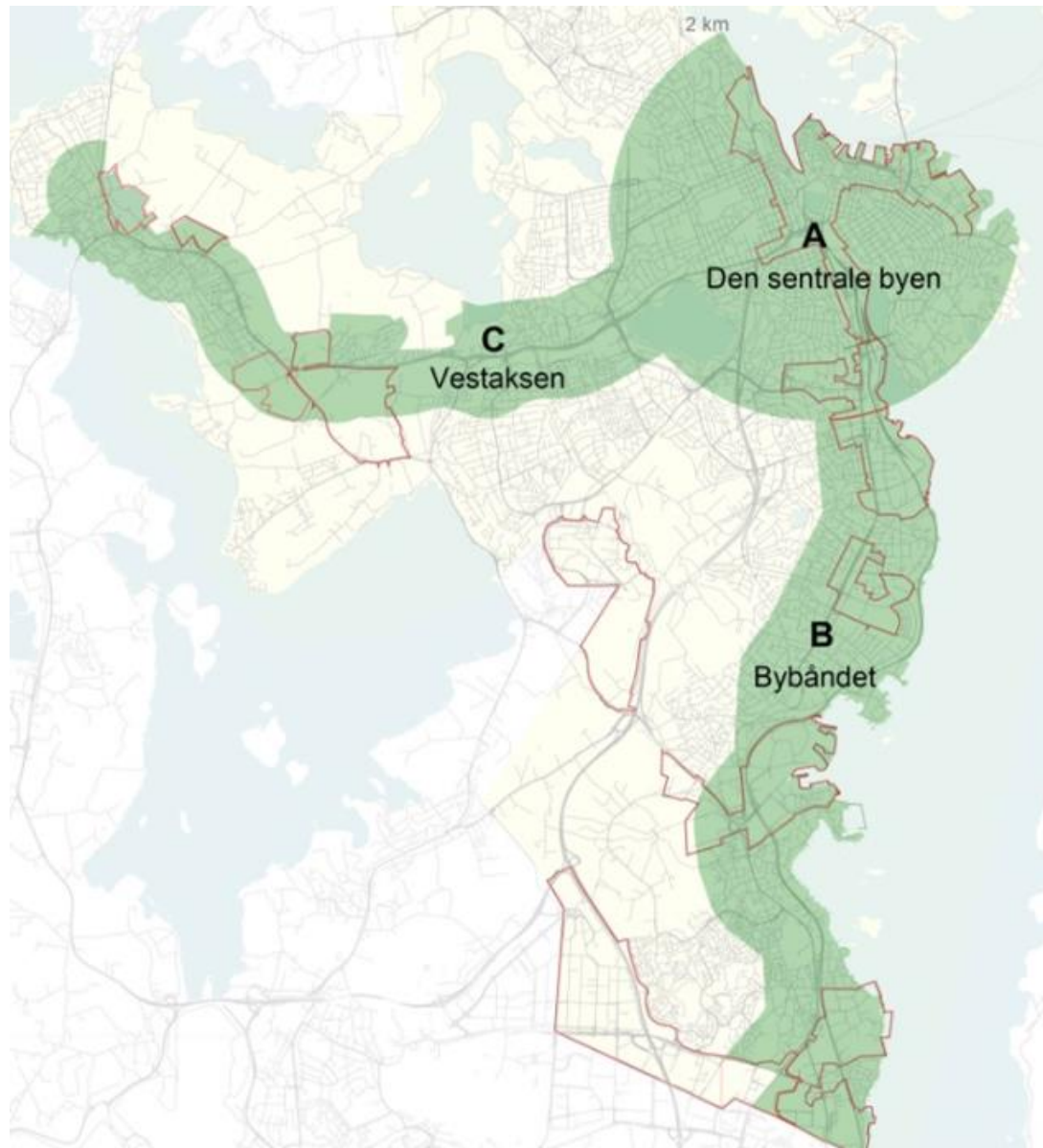

Når handa til Dag Raustein ikkje kjemper for jordvernet på tasturet, bidrar ho i arbeidet på den økologiske garden til dottera.

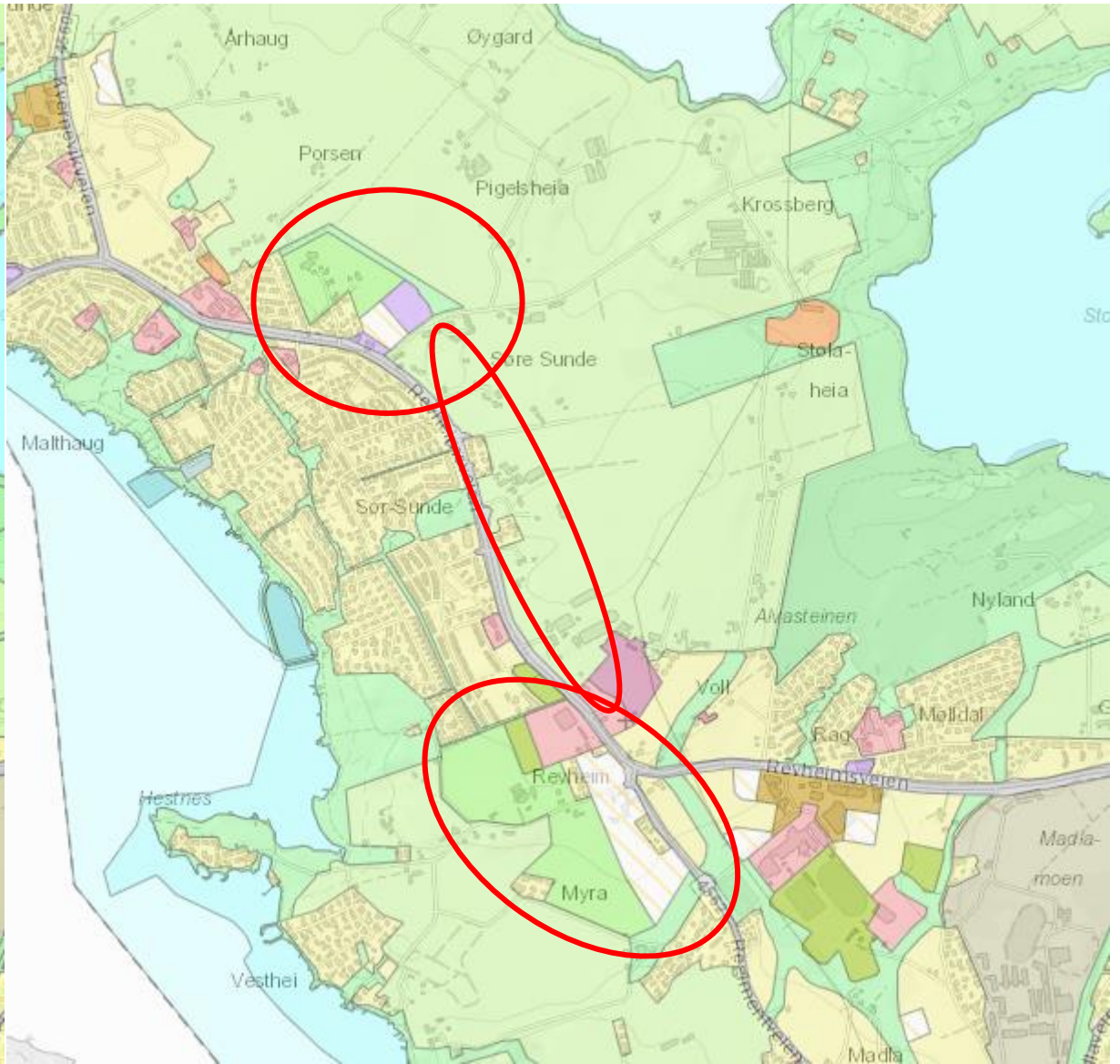
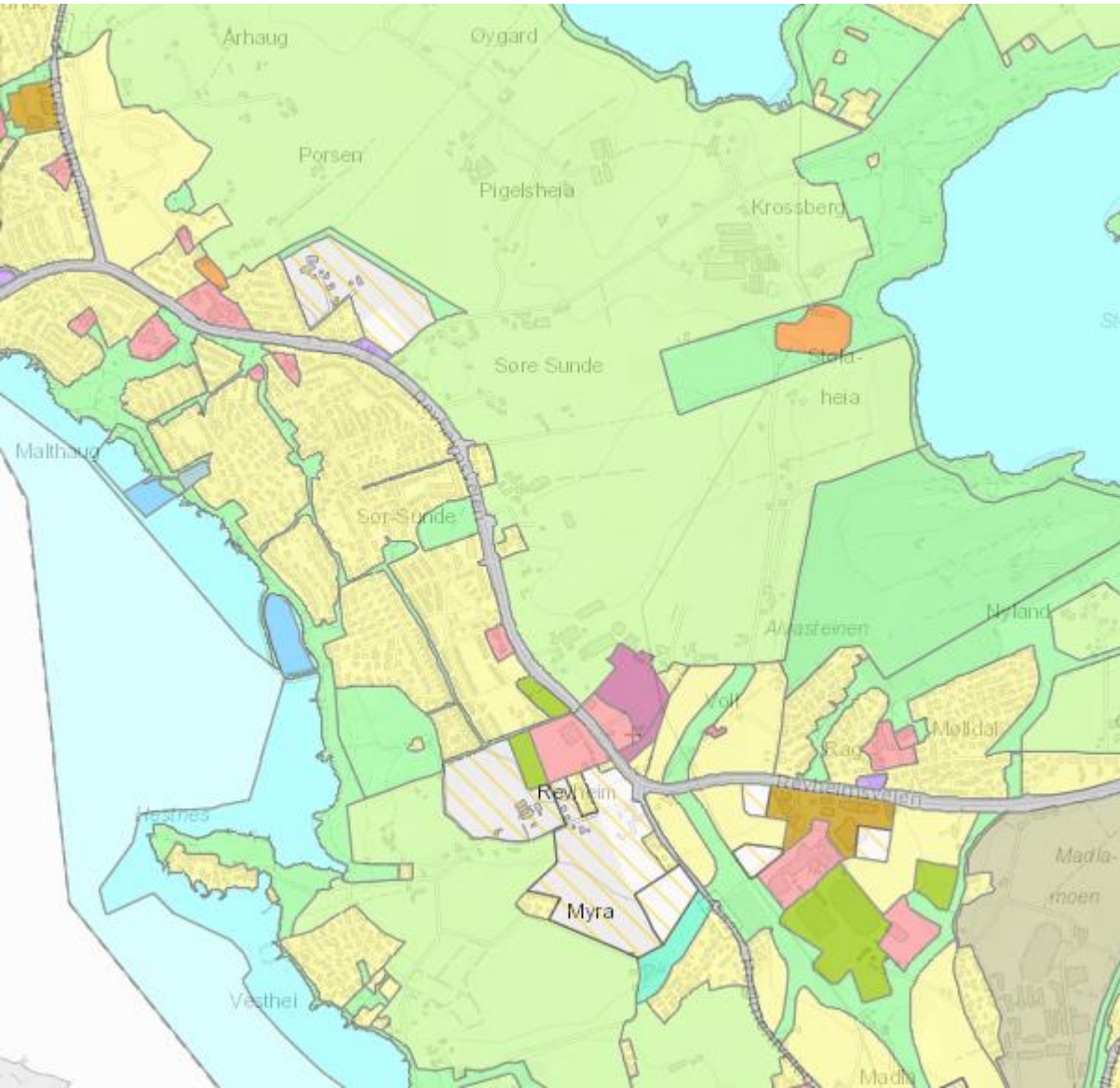

Stavanger kommune

5

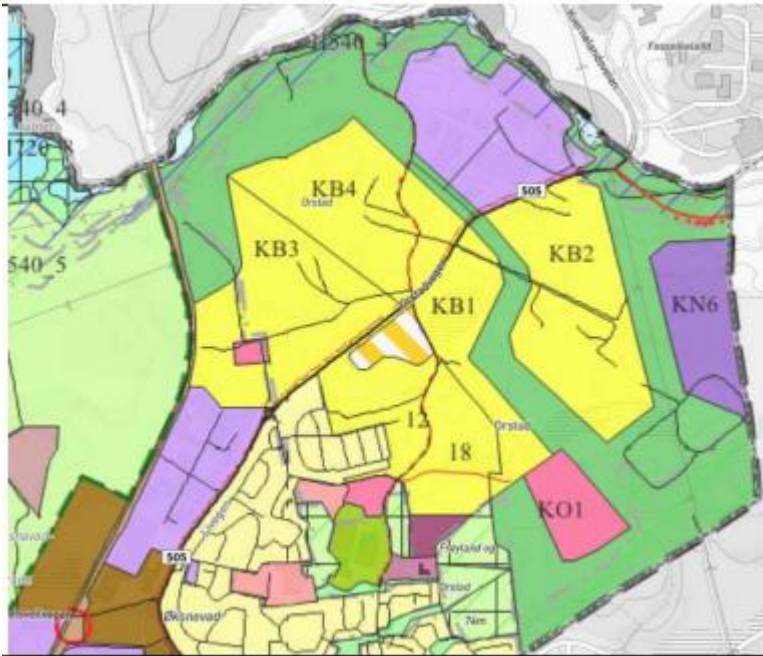
- Stavanger kommune har ca 1100 dekar dyrka mark som er satt av til utbyggingsformål
- I ny kommuneplan foreslår kommunen å tilbakeføre 1300 dekar til grønt/LNF, hvorav 615 dekar er fulldyrka
- I tillegg justeres langsiktig grense for landbruk

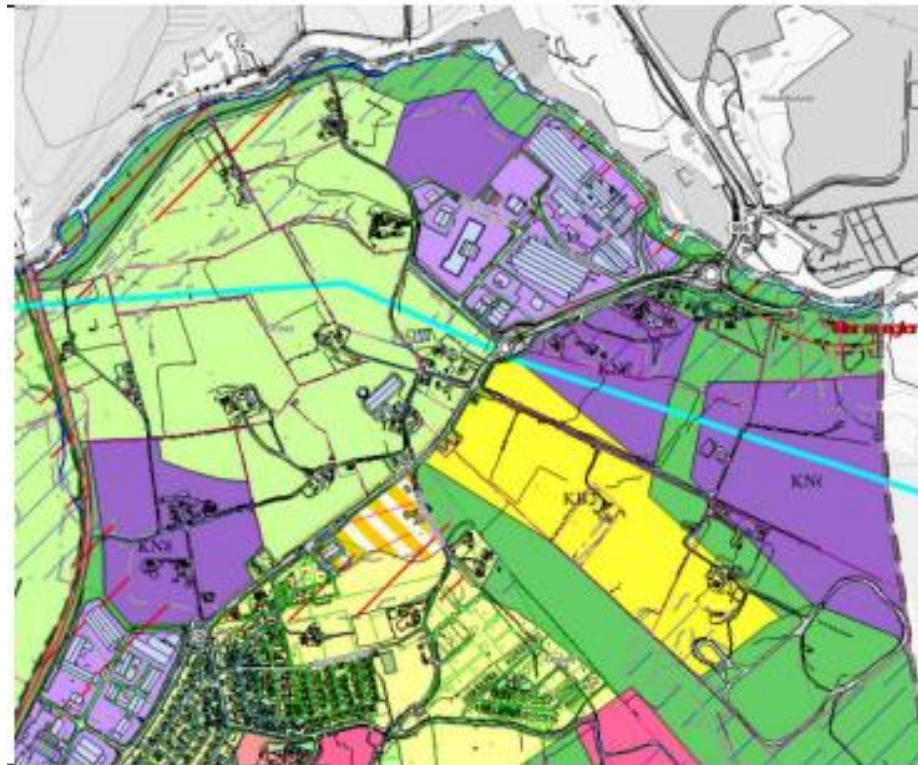
Klepp kommune

← Orstad, 0-alternativ (gjeldende plan)

← Orstad, alternativ 4
(tilrådd forslag)

595 dekar bolig ut

245 dekar grønnstruktur ut

245 dekar næring inn

Stanley Wirak

Ordfører i Sandnes

Sandnes tar ut 400 dekar

– Me kjem til å føra tilbake cirka 400 dekar jord rundt Vatnekrossen. Dette kostar oss ikkje noko. Me har mykje anna areal i Sandnes som me kan bygga på, seier Sandnesordførar Stanley Wirak (Ap).

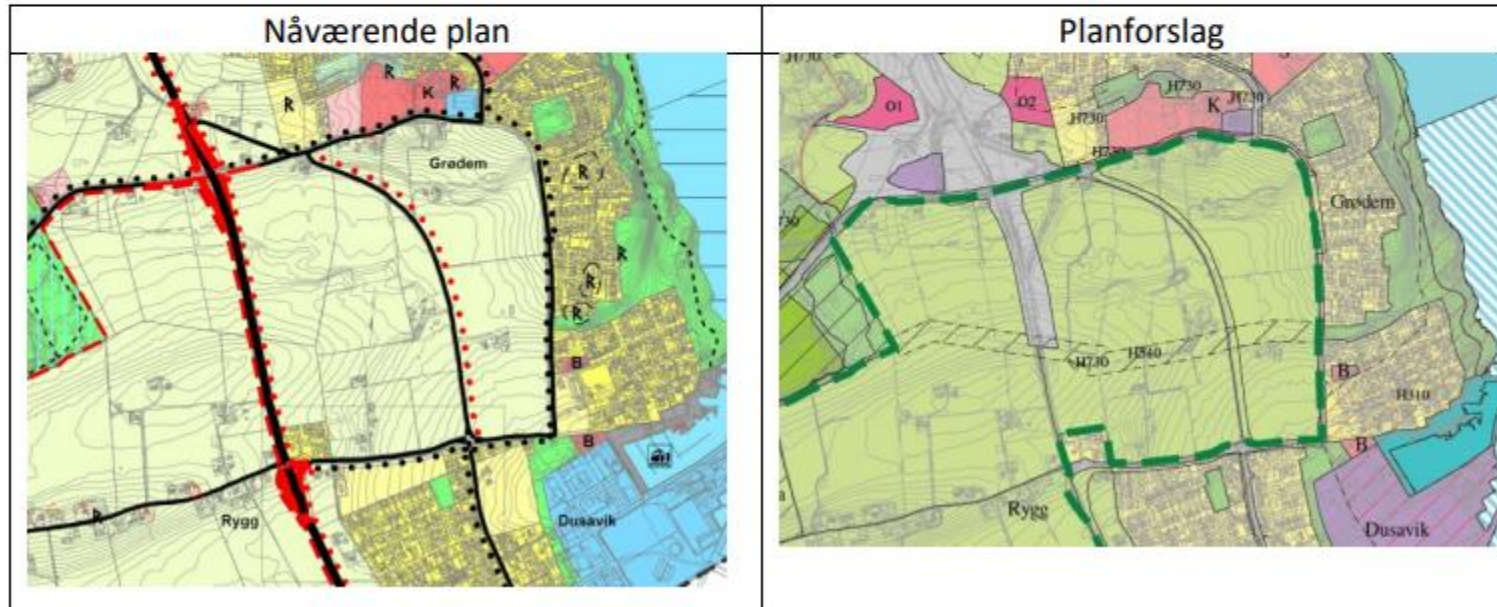
Randaberg kommune

4.2.1 LANGSIKTIG GRENSE LANDBRUK

Langsiktig grense for landbruk er endret, som en viktig del av Randabergs grep om jordvernet. I kommuneplanen fra 2009 går grensen langs E39. I planforslaget er den flyttet øst til Fjellheimveien. Endringen betyr at Randaberg må legge opp til en framtidig utvikling der området ikke tas i bruk til utbygging. Grepet følges opp ved at kommuneplanbestemmelsene åpner for god arealutnyttelse. Endringen av langsiktig grense er omtalt i sak 5/18 i kommuneplanutvalget 25.1.2018.

Bildet under viser også ny hensynssone for grøntstruktur, for framtidig turveitrase over ny bro på E39 (Smiene-Harestad) og over til turnettet langs kysten på Grødem.

9/8/2022

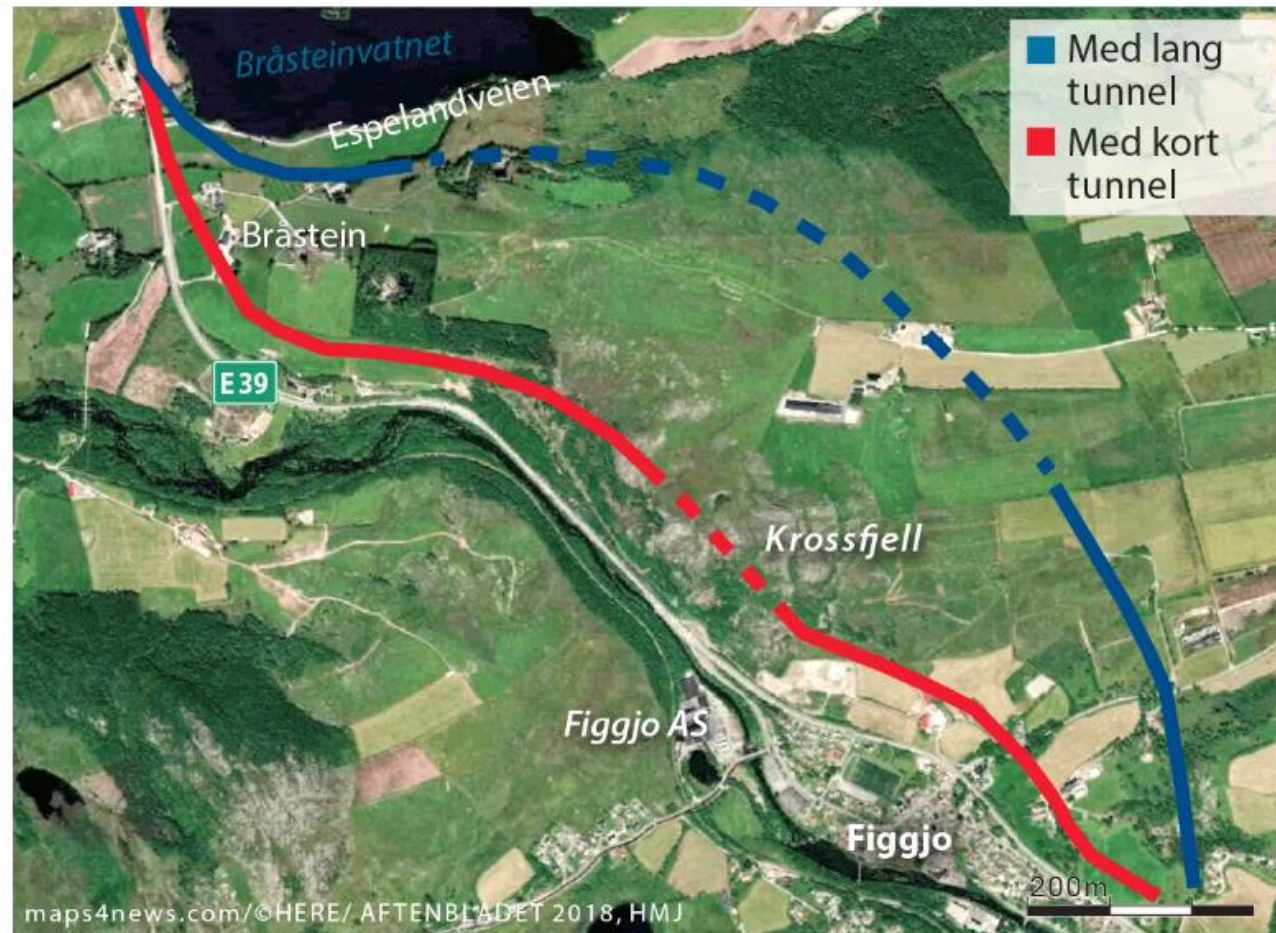
Mandag 4/4-22
Beyonder til Gismarvik

Det kommer til å bli kamp om plassen
for å bli naboer med dere. Gratulerer!

03:00

En seier for jordvernet

AFTENBLADET MENER: Lang tunnel på E39 ved Figgjo blir dyrt. Men avgjørelsen er et viktig signal om at matjorda skal prioriteres høyere enn før.

Lang tunnel vil spare matjord og gi mindre belastning for innbyggerne langs traseen. Foto: Henriette M Johannesen

Her er beskjednen til kommunane «Ta vare på matjorda»

Byggeklar næringsstort i eit sentralt næringsområde i Rogaland. Med tydelege forventningar for auka jordvern må slike tomter sikrast ein effektiv arealutnytting før ein omdisponerer nye areal til næringsformål i kommuneplan.

Landbruks- og matminister Sandra Borch og Kommunal- og distriktsminister Bjørn Arild Gram har ein klar budskap om jordvern i eit eige brev til kommunane av 23.03.2022.

Publisert 24.03.2022

Sjølvsjå mattryggleiken i Noreg er god i dag, er sjølvforsyninga berre på om lag 45 prosent. Situasjonen i verda i dag forsterkar budskapet om at vi sjølv må produsere så mykje mat som mogleg her i eige land. I [pressemelding frå departementa](#) er det framheva at kun 3 % av landarealet i Noreg kan brukast til å dyrke mat.

Jordvernet skal styrkast i arealforvaltninga

I Hurdalsplattforma løfter regjeringa fram at jordvern skal bli eit overordna omsyn i arealforvaltninga.

«Bevaring av dyrka mark er ein nasjonal interesse. For å oppnå styrka beredskap og mattryggleik må vi ta vare på jordbrukets produksjonsressursar over heile landet (...). Del beste jordbruksareala ligg ofte der utbyggingspresset er størst, og det er i mange tilfelle ulike interesser knytt til areal med attraktiv plassering» skriv ministrane i brevet. Det siste er tydeleg i matfylket Rogaland som i 2021 omdisponerte mest dyrka jord i landet. (førebelse KOSTRA-tall, SSB).

Kontaktpersonar

[Geir Skadberg](#)
Tlf: 51 56 89 64 / 97 17 47 51

[Anfinn Bosnes](#)
Tlf: 51 56 89 80 / 48 14 72 13

Lenkjer

Brev til landets kommunar og fylkeskommunar om jordvern

FNs 2. berokraftsmål: Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk.

FNs 11. berokraftsmål: Gjære byer og lokalsamfunn inkluderende, bygge robuste og bærekraftige.

Ifølge liste

Dato	Vår ref	Dato
	20238-14	23. mars 2022

Ta vare på matjorda

Kommunene har et stort ansvar for bærekraftig planlegging og arealforvaltning. Å ivareta jordvernet er derfor en viktig oppgave for kommunene. Hurdalsplattformen viser at regjeringen vil styrke jordvernet og sikre at jordvern blir et overordnet hensyn i arealforvaltningen.

Bevaring av dyrket mark er en nasjonal interesse. For å oppnå styrket beredskap og matsikkerhet må vi ta vare på jordbrukets produksjonsressurser over hele landet. Norge har lite dyrket mark grunnet topografi og klima, og kornarealet per innbygger er lavere enn gjennomsnittet i Europa. De beste jordbruksarealene ligger ofte der utbyggingspresset er størst, og det er i mange tilfelle ulike interesser knyttet til arealer med attraktiv beliggenhet.

Stortinget behandlet den 16.06.2021 den oppdaterte nasjonale jordvernstrategien, jf. Prop. 200 S (2020–2021). Stortinget sluttet seg til at den årlige omdisponeringen av dyrka jord ikke skal overstige 3 000 dekar, og at målet skal være nådd innen 2025.

Den norske matsikkerheten er per i dag god, men i den situasjonen verden står i nå er det viktig å legge til rette for å produsere så mye mat som mulig i Norge. Det er derfor viktig å ta vare på matjorda.

Tilgangen til jord, mat og vann er også i ferd med å stramme seg til, ifølge FN's klimapanel. Verden står overfor store utfordringer med å forvalte og fordele disse ressursene. Ikke minst må verdens matproduksjon kanskje øke med 50 prosent innen 2050. FN's klimapanel har slått fast at alle land må ta i bruk de ressursene de har til å produsere mat. I Hurdalsplattformen står det at det skal settes et mål for selvforsyningsgraden på 50 prosent korrigert for import av forråvarer. Vi er et stykke unna det målet i dag, og vi må ta i bruk jordbruksarealene i

Postadresse: Postboks 8007 Dep 0030 Oslo
Kontrolladresse: Teatergata 9 Telefon: 22 24 90 90
Org.no: 972 417 874

hele landet for å kunne nå det. Det er imidlertid særlig viktig å ta vare på arealene for matkorn-, grønnsaks- og fruktproduksjon, da det er der selvforsyningsgraden er lavest.

Jordbruksarealet i drift per innbygger i Norge ble redusert fra ca. 2,3 til 1,8 dekar i perioden 2000-2020, i hovedsak pga. befolkningsøkningen. Beregninger fra NIBIO viser at vi trenger over én million dekar nytt jordbruksareal innen 2050 for å opprettholde jordbruksarealet per innbygger. Dette kan bli svært krevende, særlig dersom vi skal erstatte omdisponeringen av de beste matkorn- og grønnsaksarealene.

Fra i år kan kommuner søke om midler til å lage en kommunal jordvernstrategi. Det er satt av 1 million kroner til dette i 2022 og Landbruksdirektoratet vil lyse ut midlene i løpet av våren. Hensikten med strategien må være å redusere omdisponeringen av dyrka jord i kommunen, og gjerne med en nullvisjon, siden det er lite rom for nedbygging av dyrka jord i årene som kommer. Det forutsettes at en gjennomfører en grundig analyse av status og utviklingstrekk for jordvernet i kommunen. Regjeringen vil ha en kritisk gjennomgang av konkrete utbyggingsprosjekter for å vurdere om disse er forenlige med de fastsatte jordvernmålene.

Det er viktig at kommunene følger opp den nasjonale jordvernstrategien, og at hensynet til utbygging av industri, infrastruktur og boliger balanseres godt mot det langsiktige hensynet til matproduksjonen. Kommunene må bruke sin kunnskap om lokale og regionale forhold til å prioritere og følge opp jordvernmålet i arealplanleggingen, i tråd med regjeringens politikk.

Nydyrking er viktig for å opprettholde mengden av dyrka jord, og for å kunne øke jordbruksproduksjonen, men nydyrking kan ikke brukes som argument for å tillate omdisponering av jordbruksareal. Områder egnet for nydyrking (dyrkbare mark) er også en begrenset ressurs, særlig i de beste klimasonene. Nydyrking kan i noen tilfeller også være til skade for naturmiljø og skogressurser.

Det nasjonale jordvernmålet på maksimalt 3 000 dekar omdisponert dyrka jord per år, innebærer at kommunene må føre en streng jordvernpolitikk i sin arealforvaltning. Bare til samferdselsformål er det de siste årene omdisponert nesten 1 700 dekar dyrka jord årlig. Kommunene kan gjerne utarbeide arealregnskap som del av planarbeidet, for å synliggjøre hvor mye dyrka jord som er avsatt til byggeformål i gjeldende kommunale planer. En strammere jordvernpolitikk tilsier at kommunene ved planrevisjoner bør vurdere om arealer som tidligere har vært avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til LNFR-formål.

En effektiv arealbruk med god utnyttelse av arealer som allerede er bebygde, vil kunne bidra til å redusere behovet for å bygge ned dyrket jord. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging og statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging inneholder viktige prinsipper for planlegging. Planretningslinjene viser til at det er nødvendig å ta vare på god matjord, men jordvernet må balanseres mot storsamfunnets behov. Regjeringen skal i tråd med Hurdalsplattformen evaluere de statlige planretningslinjene. Potensialet for fortetting og transformasjon bør utnyttes der alternativet er utbygging på dyrka

jord. Det er likevel viktig at retningslinjene gir kommunene som lokal planmyndighet tilstrekkelig handlingsrom til å ta avgjørelser basert på lokalkunnskap, og ta høyde for ulike arealmessige forutsetninger. Ifølge Hurdalsplattformen skal planretningslinjene ikke bidra til nedbygging av dyrka jord, samtidig som de skal være tilpasset regionale og lokale forhold, slik at alle kommuner har mulighet til å utvikle både små og store lokalsamfunn.

Fylkeskommunene har en viktig rolle som regional planmyndighet, og bør bidra til å ivareta jordvernpolitikken på regionalt nivå. Statsforvalterne skal legge den nasjonale jordvernpolitikken til grunn i sin medvirkning i planleggingen.

Med hilsen

Sandra Borch
Landbruks- og matminister

Bjørn Arild Gram
Kommunal- og distriktsminister

Jordvernstrategi for matfylket Rogaland

Regionalt jordvernsmål for Rogaland

Årlig omdisponering* av jordbruksareal i Rogaland skal i gjennomsnitt ikke være mer enn 10 % (400 dekar) av det nasjonale jordvernålet.

Målet skal nås gradvis innen 2022, med videre målsetting om å minimalisere forbruk av ikke fornybare jordressurser.

Jordvernstrategi for matfylket Rogaland

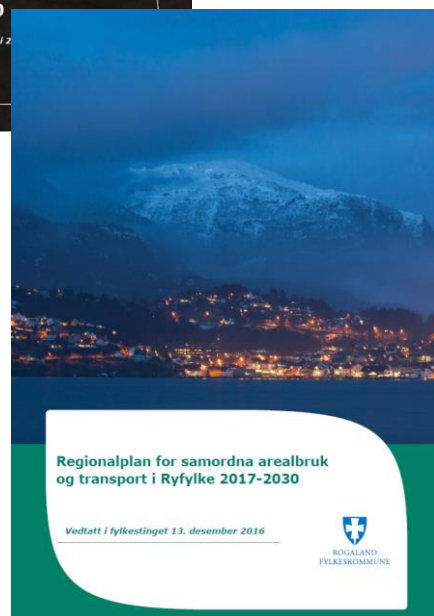

2.2 Kommuneplan

- Landbrukets næringsmessige verdier og arealenes kvaliteter omtales i kommuneplanens samfunnsdel
- Kartfesting av langsiktig grense landbruk ved alle tettstedene der dette er avklart i regional plan
- Krav om høy arealutnyttelse rundt kollektivknutepunkt
- Krav om mulighetsvurdering av fortettingspotensialet i eksisterende tettsteder
- Krav om eget jordvernmål i kommuneplan
- Ved rullering av kommuneplan skal det utarbeides en arealdisposisjon i henhold til beskrivelse i vedlegg 2, avsnitt 2.1 Planlegging. Spredt utbygging avgrenses til områder med bosettingshensyn, med egne retningslinjer
- Kartlegging av jordkvalitet som en del av konsekvensutredning (KU) og beslutningsgrunnlaget
- Konkret vurdering av alternativ plassering ved omdisponering av jordbruksjord
- Vurdere tilbakeføring av arealer til LNF ved kommuneplanrevisjon, knyttet til gjennomgang og oppdatering av arealstrategi. Bør særlig vurdere eldre urealiserte områder med dårlig måloppnåelse både for jordvern, transportarbeid, og tettstedsfunksjoner.
- Vurdere tilbakeføring av arealer til LNF der plan er i strid med regionalt avklart utbyggingsmønster

Fire regionsvise areal- og transportplaner

- Planer med svært mye jordvern i seg, både direkte og indirekte
- «Innenfra og ut»
- Høy tetthet i sentrum og kollektivknutepunkt
- Rett virksomhet på rett sted
- Langsiktig grense
- LNF-retningslinjer
- Ta ut areal med lav måloppnåelse
- mm.

Regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke

Vedtatt i Fylkestinget i Rogaland 20. oktober 2020

Regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke

Arealplanlegging på jærsk

Veileder til regionalplanens retningslinjer
om arealstrategi og jordvernmål

Veileder
01.11.21

Regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke

Bymessig fortetting på jærsk

Veileder til regionalplanens retningslinjer
om stedsforming, bokvalitet og uteområder

Veileder
20.09.21

